

Natalia Karpiuk

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID: 0000-0001-6861-1885

natalia.karpiuk@poczta.umcs.lublin.pl

Umowa dzierżawy obwodu łowieckiego. Wybrane zagadnienia

STRESZCZENIE

Umowa dzierżawy obwodu łowieckiego jest jednym z instrumentów ochrony środowiska. W ramach dzierżawionych obwodów łowieckich koła łowieckie są zobowiązane do prowadzenia gospodarki łowieckiej. Konstrukcja przepisów normujących instytucję umowy dzierżawy obwodów łowieckich powoduje, że w doktrynie i judykaturze nadal nie wypracowano jednolitej koncepcji w przedmiocie jej charakteru prawnego.

Słowa kluczowe: umowa dzierżawy obwodu łowieckiego; koło łowieckie; prawo łowieckie; ochrona środowiska

UMOWA DZIERŻAWY OBWODU ŁOWIECKIEGO JAKO INSTRUMENT OCHRONY ŚRODOWISKA

W Polsce tradycje łowieckie sięgają czasów wczesnego średniowiecza, kiedy prawo do polowań przysługiwało w zasadzie każdemu. Z czasem ogólnodostępne uprawnienie ewoluowało i stało się przywilejem panującego – regalem łowieckim, który dotyczył przede wszystkim łowów na tzw. grubą zwierzynę (żubry, niedźwiedzie, tury, dziki, jelenie, daniele, łosie)¹ w obrębie obszarów wyłączonych spod powszechnej dostępności, a należących do panującego². Wydaje się, że pierwsze „przepisy” łowieckie ograniczały się jedynie do uregulowania problematyki wykonywania polowań, traktowanych wówczas jako element kultury lub proces pozyskiwania kości, mięsa i skór³. W piśmiennictwie formułowane są jednak poglądy, które nakazują w średniowiecznych normach dostrzegać zaczątki procedur zmierzających do objęcia ochroną populacji niektórych gatunków zwierząt⁴. Teza ta zdaje się być bardzo śmiała, ponieważ zarówno regale łowieckie, jak i przywileje szlacheckie były narzędziami wykorzystywanymi do ochrony partykularnych interesów możnowładców, nie zaś formułami ukierunkowanymi na ochronę środowiska pojmowanego jako „interes

¹ B. Waingertner, *Polowania w Polsce Jagiellonów. Z dziejów łowieckiego i dworskiego obyczaju*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2004, nr 2, s. 178.

² A. Samsonowicz, *Uwagi o regale w Polsce Piastowskiej (na przykładzie regale łowieckiego i rybackiego)*, „Kwartalnik Historyczny” 1994, nr 4, s. 6.

³ T. Mańkowski, *Prawo łowieckie w Polsce w wiekach średnich*, „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1904, s. 515.

⁴ Na przykład W. Radecki stwierdził: „Regale łowieckie panującego można traktować jako pierwotną formę prawa ochrony środowiska dlatego, że obiektywnie ograniczało ono pozyskiwanie grubej zwierzyny [...]. Szczególnie istotne było zastrzeżenie prawa polowania na tury i żubry wyłącznie dla panującego. [...] Jeśli nawet przesadna jest ocena, że objawia się tu światła książęca wola ochrony tych coraz radszych, najszlachetniejszych zwierząt, które chciano zachować dla następców, to faktem jest, że do roku 1381 żadna instytucja kościelna nie otrzymała wyraźnego nadania polowania na tury i żubry. Ochrona była więc rzeczywista i nie bez powodu napisał wiele lat później Rosjanin Karcow, że Puszcza Białowieska i żubr zawdzięczają ocalenie królom polskim” (cyt. za: R. Paczuski, *Prawo ochrony środowiska*, Bydgoszcz 1996, s. 254).

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

publiczny” Rzeczypospolitej⁵. Zdaniem A. Samsonowicza wprowadzanie przez panujących w średniowiecznej Polsce swoistych reglamentacji w zakresie łowiectwa mogło być co najwyżej wynikiem zmniejszenia się pogłowia najszlachetniejszych gatunków zwierząt. Można więc przypuszczać, że tworzenie ograniczeń było podyktowane wolą zachowania dla panującego prawa do łowów na najcenniejsze gatunki – atrakcyjne ze względu na wysoką wartość mięsa, skór, poroży, co też miało dodatkowo wyróżniać książęce łowy dworskie na tle innych polowań⁶ – a nie troską o ówczesny stan środowiska. W słuszności tego przekonania utwierdza brzmienie zakazu polowań na cudzych gruntach ustanowionego przez Stanisława Augusta Poniatowskiego, który w literaturze przedmiotu ujmowany jest jako pomnik wśród dawnych regulacji łowieckich i jednocześnie jako jedna z pierwszych norm ochronnych w przedrozbiorowej Polsce. Jak stanowi rzeczony zakaz:

Iako użytki z własnych dziedzictw, y uprzywilejowanych possessyi, tudzież wszelkie z nich przychody, nikomu służyć nie mogą, tylko właścicielom gruntow, dziedzicom, y possessorom, tak odbierać one w iakieykolwiek części, iest rzecz bezprawną. Z tych powodów, znosząc niesprawiedliwy zwyczaj polowania na cudzych knieiach, ustanawiamy: iż odtąd nikomu na cudzych gruntach, y żadnym sposobem ani wynalazkiem, zwierza, y ptastwa gubić nie będzie wolno, a to pod utratą psow strzelby, y narzędzia do polowania zażytych [...]⁷.

Na podstawie powyższego fragmentu trudno stwierdzić istnienie bezpośredniego dążenia do objęcia ochroną populacji zwierząt, skoro redakcja „przepisu” jednoznacznie wskazuje, że głównym zamysłem dawnego prawodawcy było stworzenie normy mającej uchronić posiadaczy ziemskich przed uszczupleniem zasobów znajdujących się na posiadanych przez nich terenach przez osoby trzecie. Jeżeli nawet obowiązywanie norm o takim charakterze prowadziło w jakimś stopniu do faktycznej ochrony zwierząt i środowiska, to stan ten pojawiał się jedynie jako refleks działań ukierunkowanych na zabezpieczenie indywidualnych interesów określonych podmiotów.

Dopiero u schyłku XIX w., wraz z powstawaniem organizacji społecznych lubujących się w tematyce łowieckiej, zauważalne są próby odejścia od dotychczasowego rozumienia łowiectwa oraz rozpoczęcia propagowania zasad racjonalnego polowania i eksponowania ich wagi w ówczesnym łowiectwie. Wśród pierwszych organizacji popularyzujących ideę łowiectwa jako działalności na rzecz środowiska R. Paczuski wymienił: Miejskie Towarzystwo Myśliwskie z Lwowa (1838), Towarzystwo Myśliwskie im. Św. Huberta (1876), Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa w Warszawie⁸. Szczególną rolę w tym zakresie przypisuje się Małopolskiemu Towarzystwu Łowieckiemu, założonemu w 1878 r. przez miłośnika małopolskiej fauny hr. W. Dzieduszyckiego, które na kartach historii polskiego łowiectwa miało zapisać się jako pierwsza organizacja społeczna, której celem było wprowadzenie rzeczywistej ochrony zwierzyny w kraju oraz wzmocnienie przestrzegania

⁵ Tak A. Samsonowicz (*op. cit.*, s. 11): „[...] regale łowieckie i rybackie wprowadzone w celu zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych, a także ludycznych władcy, poprzez ograniczenie powszechnych swobód na wyznaczonych, najpewniej najbogatszych w faunę terenach i wodach, przyczyniło się do spowolnienia procesów nadmiernej eksploatacji tego bogactwa. Uzyskanie następnie analogicznych praw wyłączności łowieckiej i rybackiej przez własność ziemską w pewnym stopniu także hamowało kurczenie się zasobów zwierzyny, choć – tak jak regale – nie ochronie przyrody miało służyć, a wąskiemu interesowi warstw uprzywilejowanych”.

⁶ *Ibidem*, s. 8–9.

⁷ *Volumina Legum*, t. 8, Petersburg 1960, s. 184.

⁸ R. Paczuski, *op. cit.*, s. 253.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

przepisów ustaw łowieckich przez myśliwych⁹. W odróżnieniu od pozostałych towarzystw łowieckich Małopolskie Towarzystwo Łowieckie nie zajmowało się organizowaniem polowań ani nie dzierżawiło terenów łowieckich – jego głównym celem było „podniesienie łowiectwa i stanu zwierzyny”¹⁰ poprzez zwiększenie świadomości społecznej.

Aktywność dziewiętnastowiecznych organizacji przyczyniła się do spopularyzowania idei prawidłowego łowiectwa. Już na początku XX stulecia w większości polskich miast funkcjonowały podobne towarzystwa, związki i koła myśliwskie¹¹ skoncentrowane na prowadzeniu racjonalnej gospodarki łowieckiej. Mimo szeroko zakreślonej działalności zrzeszeń łowieckich na początku XX w. na terenach Polski pojmowanie łowiectwa jako integralnego elementu ochrony środowiska wciąż nie było wystarczająco mocno zakorzenione, co wyraźnie ilustruje myśl A. Wysockiego: „[...] stan łowiectwa w kraju naszym jest rozpaczliwy bo brak uświadomienia w szerokich masach, że przede wszystkim należy zwierzynę ochraniać, hodować a potem polować [...]”¹². Co istotne, założenia głoszone przez towarzystwa i koła myśliwskie nie zostały również wyraźnie wyartykułowane w pierwszej wydanej w odrodzonej Polsce regulacji łowieckiej, tj. rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. o prawie łowieckim¹³. Mimo braku jednoznacznego odniesienia do wartości prośrodowiskowych E. Ejsmond, będący bezpośrednio zaangażowany w prace nad projektem, zapewniał, że nowe przepisy zostały skonstruowane z poszanowaniem postulatów ochrony środowiska¹⁴. Brak należytego wyeksponowania w rzeczonym rozporządzeniu aspektu ochrony środowiska miał być jedną z przyczyn zmiany istniejącego od końca 1927 r. ładu oraz opracowania przez władze Polski Ludowej nowych przepisów łowieckich¹⁵. W dekreście z dnia 29 października 1952 r. o prawie łowieckim¹⁶ w art. 1 ust. 1 ustanowiono, że łowiectwo oznacza planowe gospodarowanie zwierzyną, zgodnie z potrzebami gospodarstwa narodowego i ochrony przyrody. Przepisy dekretu z 1952 r. okazały się jednak niewystarczające, co doprowadziło do uchwalenia ustawy z dnia

⁹ S. Krogólski, *Pół wieku. Zarys działalności Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego 1876–1926*, Lwów 1929, s. 15–16.

¹⁰ „Łowiectwo Polskie: organ Towarzystwa w Poznaniu i Polskiego Związku Myśliwych na wszystkie byłe zabory” 1921, nr 3, s. 38.

¹¹ Do organizacji łowieckich w 1921 r. należały m.in.: Polski Związek Myśliwych w Poznaniu, Towarzystwo Łowieckie w Poznaniu, Polskie Towarzystwo Łowieckie w Warszawie (Nowy Świat), Małopolskie Towarzystwo Łowieckie we Lwowie, Klub Myśliwski w Bydgoszczy, Towarzystwo myśliwskie w Płońsku, Towarzystwo prawidłowego myślistwa w Kaliszu, Żelichowskie Towarzystwo racjonalnego polowania w Żelichowie, Kieleckie Towarzystwo prawidłowego myślistwa w Kielcach, Kółko myśliwskie na powiat Siedlecki w Siedlcach, Towarzystwo myśliwskie powiatu Łaskiego w Pabjanicach, Łysakowskie Kółko myśliwskie w Łysakowie, Kałuszyńskie Towarzystwo myśliwskie w Kałuszyńcu, Polskie Towarzystwo racjonalnego polowania, Koło, ziemia Kaliska, Radomskie Towarzystwo Łowieckie w Radomsku, Towarzystwo praw myślistwa w ziemi Łomżyńskiej w Łomży, Koło Myśliwych gminy Góra powiatu Rawskiego, Koło włościńskie myśliwskie w Dąbrowie, Polskie Towarzystwo myśliwskie i hodowli zwierzyny łownej w Mławie, Płońskie Towarzystwo Myśliwskie w Płońsku, Towarzystwo Miłośników Myślistwa w Przasnyszu, Kółko Łowieckie Państwowego Instytutu Naukowego w Puławach, Towarzystwo Myśliwskie w Koninie, Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa w Lublinie (za: „Łowiectwo Polskie: organ Towarzystwa w Poznaniu i Polskiego Związku Myśliwych na wszystkie byłe zabory” 1921, nr 1, s. 3).

¹² „Łowiec Polski. Organ Centralnego Związku Polskich Stowarzyszeń Łowieckich” 1924, nr 1, s. 4.

¹³ Dz.U. 1927, nr 110, poz. 934 ze zm.

¹⁴ „Łowiec Polski: Organ Polskiego Związku Łowieckiego” 1927, nr 30, nfol.

¹⁵ „Łowiec Polski: Organ Polskiego Związku Łowieckiego” 1952, nr 12, s. 4.

¹⁶ Dz.U. nr 44, poz. 300 z późn. zm.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

17 czerwca 1959 r. o hodowli, ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim¹⁷, która częściowo powieliła rozwiązania znane z wcześniej obowiązującego dekretu¹⁸. Chociaż nowy projekt, podobnie jak poprzedni, miał reprezentować pewne wartości, w tym „zabezpieczenia należytego zorganizowania hodowli i ochrony zwierzyny”¹⁹, to jednak wśród braci łowieckiej myślistwo w dalszym ciągu traktowano jako „czynność wyłącznie sportową”, która daje myśliwemu „szereg bezpośrednich korzyści niematerialnych w postaci wypoczynku, obcowania z przyrodą, zaprawy sportowej”²⁰.

W społecznym odczuciu łowiectwo nadal uznawane jest wyłącznie jako osobliwe hobby. Ustawodawca jednak nie ma żadnych wątpliwości, że stanowi ono istotny element ochrony środowiska, czemu dał wyraz w treści przepisu art. 1 ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie²¹. Łowiectwo jako element ochrony środowiska przyrodniczego oznacza ochronę zwierząt łownych (zwierzyny) i gospodarowanie ich zasobami w zgodzie z zasadami ekologii oraz zasadami racjonalnej gospodarki. Z dalszych przepisów można wyczytać, że naczelnym celem łowiectwa jest ochrona, zachowanie różnorodności i gospodarowanie populacjami zwierząt łownych²². Odwołując się do samej konstrukcji ustawy, należy zwrócić uwagę na fakt, że wyżej wskazane regulacje zostały przez prawodawcę umieszczone odpowiednio w art. 1 i 3, a więc w pierwszych jednostkach redakcyjnych aktu normatywnego, co w świetle dyrektywy *argumentum a rubrica* może sugerować rozmyślnie przyznanie prymatu funkcji ochronnej i ustanowienia jej funkcją nadrzędną w polskim prawie łowieckim. W ten sposób ustawodawca przewartościował łowiectwo i odszedł od tendencji wysuwania na pierwszy plan kontekstu gospodarczego łowiectwa, który był szczególnie akcentowany w Polsce Ludowej²³, oraz kontekstu społecznego, który znany jest od średniowiecza.

Jak wynika z dalszych przepisów prawa łowieckiego, realizacja podstawowego celu łowiectwa możliwa jest dzięki prowadzeniu gospodarki łowieckiej, która polega na ochronie, hodowli i pozyskiwaniu zwierzyny w obwodach łowieckich przez jej dzierżawców albo zarządców. Podjęcie czynności wykonawczych z zakresu gospodarki łowieckiej, a co za tym idzie urzeczywistnienie funkcji ochronnej, jest zatem warunkowane uzyskaniem odpowiednich kompetencji, co następuje w drodze zawarcia umowy o dzierżawę obwodu łowieckiego. W tym miejscu podkreślić należy, że gospodarka łowiecka w polskim systemie prawnym ma postać modelu publicznego, opiera się bowiem na założeniu, że jej prowadzenie jest zadaniem państwa, a jedynie jej wykonywanie zostało powierzone Polskiemu Związkowi Łowieckiemu, który jest zobowiązany do stałego współdziałania m.in. z administracją rządową i samorządową²⁴. Powyższe pozwala więc na konstatację, że Skarb Państwa wydzierżawia kołom łowieckim obwody łowieckie przede wszystkim w celu realizowania

¹⁷ Dz.U. 1973, nr 33, poz. 197 z późn. zm.

¹⁸ Art. 1 ust. 1 ustawy o hodowli, ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim. Łowiectwo, w rozumieniu ustawy, oznacza racjonalne gospodarowanie zwierzyną, zgodnie z potrzebami gospodarki rolnej i leśnej oraz wymaganiami przyrody.

¹⁹ „Łowiec Polski: Organ Polskiego Związku Łowieckiego” 1959, nr 13, s. 2.

²⁰ *Ibidem*, s. 3.

²¹ Dz.U. 2018, poz. 2033 z późn. zm., dalej jako: prawo łowieckie.

²² Art. 3 pkt 1 prawa łowieckiego.

²³ J. Skocka, J. Szczepański, *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 1998, komentarz do art. 1, teza 2.

²⁴ Wyrok TK z dnia 10 lipca 2014 r., P 19/13, LEX nr 1483911.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

przez nie swoistych funkcji publicznych zmierzających do wykonywania zadań z zakresu ochrony środowiska, nie zaś wyłącznie funkcji społeczno-kulturalnych na rzecz swoich członków.

TRYB ZAWARCIA UMOWY DZIERŻAWY OBWODU ŁOWIECKIEGO

Jak wynika z przepisu art. 29 prawa łowieckiego, stronami umowy dzierżawy obwodu łowieckiego – w zależności od charakteru obwodu łowieckiego – są: dyrektor regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe lub starosta (wykonujący zadanie z zakresu administracji rządowej) oraz koła łowieckie (lub ewentualnie Polski Związek Łowiecki²⁵). Podmiotami stosunku prawnego są zatem z jednej strony organ administracji publicznej²⁶ występujący w imieniu Skarbu Państwa²⁷, a z drugiej co do zasady specyficzna jednostka organizacyjna, jaką jest koło łowieckie. Wprowadzenie przez ustawodawcę normy odsyłającej w zakresie nieuregulowanym do przepisów Kodeksu cywilnego regulujących umowę dzierżawy²⁸ implikuje konieczność rozważania dzierżawy obwodu łowieckiego w kontekście fundamentalnych przepisów prawa prywatnego przy jednoczesnym uwzględnieniu szczególnego przedmiotu i statusu stron stosunku prawnego.

W Dziale II ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny²⁹ w przepisach art. 66–72¹ ustawodawca unormował cztery sposoby zawarcia umowy. Zgodnie z wolą ustawodawcy umowę dzierżawy można zawrzeć w trybie ofertowym, w drodze negocjacji, aukcji lub przetargu. Oprócz typowych trybów w praktyce występują także typy mieszane: ofertowo-negocjacyjny, negocjacyjno-ofertowy oraz aukcyjno-przetargowy³⁰.

W trybie ofertowym centralnym pojęciem jest „oferta”, którą należy rozumieć jako oświadczenie woli będące stanowczą propozycją zawarcia umowy, zawierające przedmiotowo

²⁵ W przypadku kiedy żadne koło łowieckie nie jest zainteresowane wydzierżawieniem obwodu łowieckiego, do czasu złożenia oferty przez koło łowieckie.

²⁶ W literaturze przedmiotu pojęcie „organ administracji publicznej” definiowane jest w sposób niejednolity. Jak podaje R. Michalska-Badziak, we współczesnej literaturze organem administracji publicznej jest jednostka organizacyjna danego podmiotu (państwa, samorządu terytorialnego), którego kwalifikacja odbywa się z uwzględnieniem określonych elementów, takich jak: wyodrębnienie organizacyjne, sposób działania, upoważnienie do stosowania środków władczych, działanie w interesie publicznym, działanie w zakresie przyznanej przez prawo kompetencji (zob. R. Michalska-Badziak, *Pojęcie, cechy i rodzaje organów administracji publicznej, władza i urząd*, [w:] *Prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, red. M. Stahl, Warszawa 2016). M. Dąbrowski wskazuje zaś, że podstawowym elementem warunkującym uznanie określonego podmiotu za organ jest wyodrębnienie organizacyjne i funkcjonalne w strukturze władzy publicznej. W ocenie autora wyodrębnienie organizacyjne ma miejsce w przypadku, kiedy przepis prawa ustrojowego wyraźnie przesądza, że dany podmiot jest organem administracyjnym. Wyodrębnienie funkcjonalne dokonywane jest natomiast w oparciu o normy prawa materialnego i procesowego poprzez powierzenie mu przez ustawodawcę określonych zadań, samodzielnych kompetencji oraz środków i narzędzi niezbędnych do ich realizacji. Na podstawie powyższego kryterium M. Dąbrowski przyjął, że w określonych warunkach starosta spełnia doktrynalne warunki do uznania go za organ administracji publicznej (zob. M. Dąbrowski, *Pozycja prawna starosty powiatowego, czyli ustawowe mydło i powidło*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2015, nr 5, DOI: <https://doi.org/10.15804/ppk.2015.05.05>, s. 93). Analogiczne stanowisko wyraził P. Niemczuk (*Pozycja ustrojowo-prawna starosty*, „Administracja: Teoria, Dydaktyka, Praktyka” 2011, nr 1, s. 79).

²⁷ Opinia Ministerstwa Środowiska Departament Leśnictwa z dnia 26 stycznia 2010 r., nr DL.gł.-024-7/4335/10/PJ, www.piotrkow.pzlow.pl/do_pobrania/wyjasnienie_ministra.pdf [dostęp: 10.10.2019].

²⁸ Art. 29a ust. 3 prawa łowieckiego.

²⁹ Dz.U. 2018, poz. 1025 z późn. zm., dalej jako: k.c.

³⁰ A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2013, s. 881.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

istotne elementy treści czynności prawnej (*essentialia negotii*). Umowa zostaje zawarta, kiedy kontrahent – oblat – przyjmuje ofertę w treści zaproponowanej przez oferenta. W literaturze przedmiotu wyklucza się możliwość skutecznego zawarcia umowy w przypadku, gdy oferent wyraża jedynie zainteresowanie zawarciem umowy, nie formułując w tym względzie stanowczej deklaracji. Rzecz ma się podobnie w przypadku złożenia oferty niepełnej, tj. niezawierającej elementów koniecznych dla powstania stosunku prawnego³¹. Negocjacje (rokowania) natomiast opierają się na wzajemnym oddziaływaniu stron, w wyniku których wspólnie uzgadniają treść zawieranej umowy, w szczególności kształt jej elementów koniecznych³². Jeżeli zaś chodzi o aukcję i przetarg, są to postępowania wielopodmiotowe o charakterze eliminacyjnym. Istota trybu aukcyjnego i przetargowego kryje się więc w wyłonieniu najkorzystniejszej oferty spośród wszystkich złożonych przez zainteresowane zawarciem umowy podmioty, poprzez gradacyjne wykluczanie ofert najmniej atrakcyjnych. Kierując się nieco uproszczoną charakterystyką rodzajów trybów zawarcia umowy, należy stwierdzić, że nie sposób jednoznacznie ocenić, w jakim trybie dochodzi do zawarcia umowy dzierżawy obwo-
du łowieckiego i czy w ogóle możliwe jest dokonanie jego prawidłowej kwalifikacji na podstawie przepisów prawa cywilnego.

Przepisy prawa łowieckiego dość lapidarnie normują procedurę zawarcia umowy dzierżawy obwo-
du łowieckiego, ograniczając się jedynie do ustanowienia wymogu złożenia stosownego wniosku przez Polski Związek Łowiectwa do organu upoważnionego do podpisanie umowy dzierżawy obwo-
du łowieckiego oraz obowiązku zasięgnięcia opinii wójta (burmistrza, prezydenta miasta) i właściwej izby rolniczej przed wydzierżawieniem obwo-
du łowieckiego. Pewne wątpliwości może budzić fakt, że Polski Związek Łowiecki ma wyłączne uprawnienie do złożenia przedmiotowego wniosku w imieniu i na rzecz koła łowieckiego, mimo że koło łowieckie ma osobowość prawną, a więc powinno mieć możliwość samodzielnego występowania w procedurze wydzierżawiania mu obwo-
du łowieckiego.

Ustawą z dnia 14 grudnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia zwalczania chorób zakaźnych zwierząt³³ zniesiono prawo pierwszeństwa zawarcia umowy dzierżawy obwo-
du łowieckiego z dotychczasowym dzierżawcą³⁴, co nie pozostało bez wpływu na kształt procesu zawierania umowy dzierżawy obwo-
du łowieckiego³⁵.

³¹ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2011, s. 304.

³² *Ibidem*, s. 310.

³³ Dz.U. 2018, poz. 50.

³⁴ Postulaty usunięcia z prawa łowieckiego tzw. zasady pierwszeństwa były zawarte w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo łowieckie oraz zmieniającej ustawę o zmianie ustawy – Prawo łowieckie z dnia 15 listopada 2016 r. (Druk nr 1042, www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1042 [dostęp: 10.10.2019]). W uzasadnieniu do projektu wskazano, że wyeliminowanie prawa pierwszeństwa zawarcia umowy dzierżawy obwo-
du łowieckiego przez dotychczasowego dzierżawcę pozwoli na zapewnienie prawidłowego prowadzenia gospodarki łowieckiej. Realizacja prawa pierwszeństwa w ocenie projektodawcy pozbawiała wydzierżawiającego możliwości skutecznego egzekwowania obowiązków ciążących na dzierżawcach. Powyższa argumentacja została powielona w uzasadnieniu do rządowego projektu ustawy z dnia 14 grudnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia zwalczania chorób zakaźnych (Druk nr 2114, www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2114 [dostęp: 10.10.2019]).

³⁵ Zarząd Główny Polskiego Związku Łowieckiego w stanowisku z dnia 30 stycznia 2018 r. (www.pzlow.pl/index.php/aktualnosci/233-stanowisko-zarzadu-glownego-polskiego-zwiazku-lowieckiego [dostęp: 10.10.2019]) podniósł, że wyeliminowanie zasady pierwszeństwa dzierżawy obwo-
du łowieckiego dotychczasowym dzierżawcom pozwoli łowczym okręgowym na arbitralne wskazywanie nowych dzierżawców, z pominięciem dotychczasowych.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

W aktualnym brzmieniu ustawy w celu zawarcia umowy dzierżawy obwodu łowieckiego Polski Związek Łowiecki, jako podmiot wyłącznie upoważniony, składa odpowiedniemu organowi administracji publicznej wniosek o zawarcie umowy dzierżawy obwodu łowieckiego. Wniosek składany jest na rzecz i w imieniu konkretnego koła łowieckiego³⁶ i stanowi przesłankę ważności zawieranej umowy³⁷. W praktyce czyni to jednak zarząd okręgowy, działający jako organ terenowy Zarządu Głównego Polskiego Związku Łowieckiego³⁸. Działania zarządu okręgowego są z kolei inicjowane złożeniem przez koło łowieckie wniosku o wydzierżawienie mu danego obwodu łowieckiego. Następnie, zgodnie z § 100 Statutu Polskiego Związku Łowieckiego, wniosek jest opiniowany przez co najmniej trzysobową komisję do spraw opiniowania wniosków o dzierżawę obwodów łowieckich, która powoływana jest przez okręgowy zjazd delegatów spośród delegatów na krajowy zjazd delegatów. Członkiem składu każdorazowo jest łowczy okręgowy danego okręgu. Na prawach członka w pracach komisji mogą uczestniczyć także wyznaczeni przedstawiciele regionalnej dyrekcji Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, właściwej izby rolniczej oraz wójtów (burmistrzów, prezydentów miast). Opinia komisji zostaje sporządzona na piśmie, a wnioski w niej zawarte są przekazywane kołom, które – zgłaszając do nich zastrzeżenia – mogą wnieść o ich zmianę. Wydanie przez komisję negatywnej opinii zamyka drogę kołu łowieckiemu do zawarcia umowy dzierżawy obwodu łowieckiego, ponieważ od ostatecznej opinii komisji kołom nie przysługuje odwołanie³⁹. Pozytywna opinia komisji zostaje natomiast przekazana do odpowiedniego organu wraz z wnioskiem koła łowieckiego o wydzierżawienie mu określonego obwodu łowieckiego. Po otrzymaniu niezbędnej dokumentacji organ występuje do wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o opinię o dzierżawcy, przy czym opinie te nie są wiążące dla wydzierżawiającego⁴⁰.

Prawo łowieckie dość precyzyjnie normuje zakres treści umowy dzierżawy obwodu łowieckiego, przewidując, że powinna ona zawierać w szczególności: numer i powierzchnię obwodu łowieckiego, obszar gruntów leśnych i polnych wchodzących w skład obwodu łowieckiego, kategorię obwodu łowieckiego, wysokość czynszu za dzierżawę obwodu łowieckiego i termin jego płatności, obowiązki stron umowy, zasady zastosowania odstrzału zastępczego, sposób i terminy rozliczeń między stronami umowy w przypadku jej rozwiązania. Ponadto ustawa precyzyjnie normuje przypadki, w których dochodzi do rozwiązania umowy (także bez zachowania terminu wypowiedzenia), minimalny okres dzierżawy obwodu łowieckiego oraz ogólne zasady ustalenia wysokości czynszu dzierżawnego, które dodatkowo doznały rozwinięcia w przepisach rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 26 października 2018 r.⁴¹

Z powyższych rozważań jednoznacznie wynika, że strony umowy dzierżawy obwodu łowieckiego mają ograniczone możliwości samodzielnego kształtowania treści stosunku prawnego, jaki powstaje w wyniku zawarcia przez nie umowy dzierżawy obwodu łowieckiego. Koło

³⁶ Art. 29 ust. 1 prawa łowieckiego.

³⁷ Wyrok SN z dnia 19 września 2002 r., II CKN 978/00, LEX nr 56901.

³⁸ Art. 32a ust. 1 pkt 8 prawa łowieckiego.

³⁹ § 100 ust. 6 Statutu Polskiego Związku Łowieckiego.

⁴⁰ B. Rakoczy, R. Stec, A. Woźniak, *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 162.

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 października 2018 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania czynszu dzierżawnego oraz udziału dzierżawców obwodów łowieckich w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną (Dz.U. poz. 2085).

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

łowieckie może samodzielnie wskazać jedynie obwód łowiecki, który chce wydzierżawić, jednak pozostałe komponenty umowy, takie jak wysokość czynszu, wypowiedzenie umowy czy też minimalny okres trwania umowy, zostały narzucone przez ustawodawcę. Koło łowieckie może zatem jedynie zaaprobować ustawowo zakreślone warunki i przystąpić do zawarcia umowy. Odgórne ustalenie przez prawodawcę treści umowy dzierżawy obwodu łowieckiego skutkuje niemalże całkowitym wyłączeniem swobody kontraktowania. Trudno zatem przyjąć, że jej zawarcie mogłoby nastąpić w drodze aukcji, przetargu czy negocjacji, choćby z uwagi na fakt, że wszystkie potencjalnie konkurujące ze sobą „oferty” miałyby analogiczną treść, co obiektywnie uniemożliwiłoby wyłonienie jednej, najkorzystniejszej oferty. Rozważyć można zatem jedynie zawarcie umowy dzierżawy obwodu łowieckiego w trybie ofertowym. W tym miejscu należy jednak zaznaczyć, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego wydaje się być umową adhezyjną⁴², która w polskiej doktrynie ujmowana jest niejednolicie. W literaturze przedmiotu formułowane są różne, niekiedy przeciwstawne koncepcje⁴³, co niewątpliwie uniemożliwia sformułowanie jednej, kategorycznej tezy na temat trybu zawarcia umowy dzierżawy obwodu łowieckiego. Abstrahując od poglądów charakteryzujących naturę i tryb zawarcia umowy adhezyjnej, zważyć należy, że jest ona zawsze traktowana jako umowa zobowiązaniowa, która dochodzi do skutku przez złożenie oferty i zawarcie umowy przez strony. Skarb Państwa występuje z ofertą do ograniczonego kręgu podmiotów – kół łowieckich. Koła łowieckie zaś na zasadzie swobody kontraktowej decydują o zaakceptowaniu zaproponowanych przez ustawodawcę warunków i przystępują do wykreowanego w ten sposób stosunku prawnego. Element dobrowolności występuje więc wyłącznie w odniesieniu do woli nawiązania stosunku prawnego, co skłania do automatycznego zakwalifikowania umowy dzierżawy obwodu łowieckiego do umów adhezyjnych w rozumieniu prawa cywilnego.

Jak się jednak wydaje, analiza umowy dzierżawy obwodu łowieckiego nie powinna być dokonywana w całkowitym oderwaniu od samego *ratio* regulacji łowieckich. Jako niewystarczającą należałoby w takim przypadku uznać wszelką argumentację popierającą tezę, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego jest typową umową cywilnoprawną, zwłaszcza gdy znajduje ona oparcie jedynie w brzmieniu art. 29a ust. 3 prawa łowieckiego. Sformułowanie powyższego wniosku jest konsekwencją wykrywania się w doktrynie i judykaturze stanowczego poglądu, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego – mimo występowania pewnych elementów publicznoprawnych – jest umową o charakterze cywilnoprawnym.

W doktrynie nie ma wątpliwości co do możliwości zawierania przez organy administracji publicznej umów cywilnoprawnych z podmiotami nienależącymi do administracji publicznej. Zważyć przy tym trzeba, że powszechnie przyjmuje się, że w takich przypadkach

⁴² P. Nowak-Korczyński, *Dzierżawa obwodu łowieckiego w aspekcie translatoologicznym*, „Comparative Legilinguistics” 2014, nr 17, DOI: <https://doi.org/10.14746/cl.2014.17.6>, s. 98.

⁴³ Jak twierdzi A. Czarkowska: „Na tle polskiego systemu prawnego owe akty [kontrakty adhezyjne – N.K.] są jednak ciągle zaliczane do grupy umów, oparte często na konstrukcji oferty i jej przyjęcia” (A. Czarkowska, *Umowy adhezyjne w administracji publicznej*, [w:] *Umowy w administracji*, red. J. Boć, L. Dziewięcka-Bokun, Wrocław 2008, s. 44). Umowy adhezyjne są jednak niekiedy ujmowane jako osobny typ umów, wyodrębniony z punktu widzenia sposobu zawarcia umowy (przystąpienie). Tak np. *Leksykon prawa cywilnego – część ogólna. 100 podstawowych haseł*, red. E. Bagińska, Warszawa 2011, s. 284; E. Skowrońska-Bocian, *Prawo cywilne. Część ogólna. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 184; K. Zagrobelny, [w:] *Zarys prawa cywilnego*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2018, s. 284. Istnieje również pogląd, że „przystąpienie” jest jednym ze sposobów, obok uregulowanych przez art. 66–72¹ k.c., zawarcia umowy. Zob. C. Żuławska, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3, cz. 1: *Zobowiązania*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013, s. 154.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

organy administracji publicznej wykonują kompetencje związane z dysponowaniem określonym majątkiem (Skarbu Państwa lub samorządowym)⁴⁴. Gospodarka łowiecka obejmuje jednak ogół działań z zakresu ochrony i hodowli zwierzyny. Pojęcia gospodarki łowieckiej nie można więc ograniczać tylko do zagadnienia pozyskiwania zwierzyny. Umowne umocowanie kół łowieckich do wykonywania gospodarki łowieckiej świadczy zatem o scedowaniu na koła łowieckie swoistego *dominium* przysługującego Skarbowi Państwa jako dysponentowi ogólnonarodowego dobra, jakim jest zwierzyna w stanie wolnym, ale i o nałożeniu pewnych obowiązków będących emanacją ustawowych i konstytucyjnych powinności dbania o dobrostan zwierzyny, ciężących pierwotnie na organach państwowych. Umowa dzierżawy obwołu łowieckiego z jednej strony dotyka więc sfery rozporządzania dobrami należącymi do Skarbu Państwa, z drugiej zaś obliguje koła łowieckie do wykonywania zadań publicznych z zakresu ochrony środowiska⁴⁵, co sugeruje, by traktować je raczej jako umowy administracyjnoprawne (publicznoprawne)⁴⁶.

Analiza problematyki umowy dzierżawy okręgu łowieckiego, a w szczególności jej treść i tryb zawarcia, przywodzi na myśl znaną w cywilistyce konstrukcję wzorca normatywnego. Przez normatywny wzorzec umowny rozumieć należy wzorzec, który został zawarty w akcie normatywnym będącym źródłem prawa wymienionym w Konstytucji RP⁴⁷. Arbitralne ustalenie treści umowy przez ustawodawcę skłoniło Trybunał Konstytucyjny do wyrażenia wątpliwości co do cywilnoprawnego charakteru takich umów⁴⁸. Niemniej, co zostało już wcześniej wspomniane, gospodarka łowiecka łączy w sobie elementy dotyczące sfery zarządzania mieniem państwowym (*dominium*) oraz sfery realizowania zadań publicznych. W tym stanie rzeczy aktualności nabiera pogląd, że w polskim systemie prawnym nadal „niektóre umowy posiadają trudny do określenia charakter, gdyż w istocie rzeczy realizując zadania publiczne, mają jednocześnie jednoznaczny wymiar cywilnoprawny oraz wywierają skutki, które mogą być rozpatrywane w kategoriach cywilnoprawnych”⁴⁹. Mnogość i różnorodność poglądów na temat natury umów zawieranych przez organy administracji publicznej z podmiotami pozostającymi poza tą strukturą, jak również niejasne i niejednolite kryteria ich kwalifikacji niewątpliwie utrudniają ustalenie charakteru prawnego umowy dzierżawy obwołu łowieckiego.

⁴⁴ Tak m.in. J. Zimmerman, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2018, s. 447; L. Bielecki, [w:] *Prawo administracyjne*, red. M. Zdyb, J. Stelmasiak, Warszawa 2016, s. 209; E. Ochendowski, *Prawo administracyjne. Część ogólna*, Toruń 2018, s. 225; E. Stefańska, *Umowy zawierane w sferze administracji publicznej – wybrane zagadnienia*, [w:] *Umowy...*, s. 149; B. Jaworska-Dębska, *Umowy we współczesnej administracji*, [w:] *Umowy...*, s. 17.

⁴⁵ W. Daniłowicz, *Elementy publicznoprawne w prawie łowieckim*, [w:] *Prawo polowania*, Warszawa 2018.

⁴⁶ J. Boć, A. Błaś, *Umowy*, [w:] *Prawo administracyjne*, red. J. Boć, Wrocław 2010, s. 252.

⁴⁷ M. Leśniak, *Normatywne wzorce umów spółek handlowych w prawie polskim*, Warszawa 2017, s. 1; R. Trzaskowski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna*, red. J. Gudowski, Warszawa 2018, s. 194.

⁴⁸ Wyrok TK z dnia 26 października 1999 r., K 12/99, LEX nr 38261.

⁴⁹ J. Szereniawski, R. Waszkiewicz, *Umowy zawierane przez organy administracji jako prawne formy ochrony zabytków. Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Ochendowskiego*, Toruń 1999, s. 313.

PRZEDMIOT UMOWY DZIERŻAWY OBWODU ŁOWIECKIEGO

Specyficzne ujmowanie gospodarki łowieckiej determinuje trudności w uchwyceniu samego przedmiotu umowy dzierżawy obwodu łowieckiego. Literalne brzmienie przepisów prawa łowieckiego zmusza do przyjęcia, że przedmiotem umowy dzierżawy obwodu łowieckiego jest obwód łowiecki traktowany jako obszar gruntów o ciągłej powierzchni, zamknięty jego granicami, nie mniejszy niż trzy tysiące hektarów, na którego obszarze istnieją warunki do prowadzenia łowiectwa⁵⁰. Obwody łowieckie są tworzone w obrębie województwa w drodze uchwały podejmowanej przez wojewódzkie sejmiki z uwzględnieniem zasad: optymalnego zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony, zachowania i rozwoju preferowanych gatunków zwierząt, unikania dzielenia zbiorników wodnych, ustalania przebiegu granic po naturalnych lub wyraźnych znakach w terenie. Prawo łowieckie wyróżnia obwody łowieckie leśne i polne⁵¹. Można zatem stwierdzić, że obwód łowiecki winien być rozumiany jako wydzielony administracyjnie obszar kraju przeznaczony do wykonywania łowiectwa, z pominięciem obszarów wyłączonych ustawą⁵² lub decyzją ministra właściwego do spraw środowiska⁵³. Z analizy przepisów prawa łowieckiego wynika, że obwody łowieckie swoim zasięgiem obejmują nieruchomości prywatne, a co za tym idzie na ich terenach w wyniku wydzierżawienia obwodu łowieckiego koła łowieckie mogą podejmować czynności z zakresu gospodarki łowieckiej.

Problematyka dopuszczalności tworzenia obwodów łowieckich i zmiany ich granic, bez udziału właścicieli nieruchomości wchodzących w ich skład, była przedmiotem rozważań Trybunału Konstytucyjnego⁵⁴. Wyrokiem z dnia 10 lipca 2014 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności przepisu art. 27 ust. 1 i art. 26 prawa łowieckiego z przepisem art. 64 ust. 1 w zw. z przepisami art. 64 ust. 3 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i o utracie mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów z upływem 18 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku. W uzasadnieniu do wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że włączenie nieruchomości prywatnych do obwodu łowieckiego aktualizuje liczne ograniczenia możliwości pełnego korzystania przez właściciela z przedmiotu prawa własności. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego ograniczenia te dotyczyły wszystkich podstawowych uprawnień

⁵⁰ A. Suchoń, [w:] *Kodeks cywilny*, t. 3: *Komentarz do art. 627–1088*, red. M. Gutowski, Warszawa 2019, komentarz do art. 693, teza 15; W. Daniłowicz, *Obwody łowieckie w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 10 lipca 2014 r.*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2016, nr 1, DOI: <https://doi.org/10.12775/PPOS.2016.004>, s. 72; art. 23 ust. 1 prawa łowieckiego. Jak stanowi ust. 2, w szczególnych przypadkach, uzasadnionych względami racjonalnej gospodarki łowieckiej i warunkami terenowymi, mogą być tworzone, za zgodą ministra właściwego do spraw środowiska, obwody łowieckie o mniejszej powierzchni.

⁵¹ Art. 24 ust. 1 prawa łowieckiego.

⁵² Zgodnie z przepisem art. 26 prawa łowieckiego w skład obwodów łowieckich nie wchodzi: parki narodowe i rezerwy przyrody, z wyjątkiem rezerwatów lub ich części, w których na obszarach wyznaczonych w planie ochrony lub zadaniach ochronnych nie zabroniono wykonywania polowania; tereny w granicach administracyjnych miast; jeżeli jednak granice te obejmują większe obszary leśne lub rolne, z obszarów tych może być utworzony obwód łowiecki lub mogą być włączone do innych obwodów łowieckich; tereny zajęte przez miejscowości niezaliczane do miast, w granicach obejmujących zabudowania mieszkalne i gospodarcze z podwórzami, placami i ulicami oraz drogami wewnątrz tych miejscowości; budowle, zakłady i urządzenia, tereny przeznaczone na cele społeczne, kultu religijnego, przemysłowe, handlowe, składowe, transportowe i inne cele gospodarcze oraz obiekty o charakterze zabytkowym i specjalnym w granicach ich ogrodzeń.

⁵³ Art. 28 ust. 2 prawa łowieckiego.

⁵⁴ Wyrok TK z dnia 10 lipca 2014 r., P 19/13, LEX nr 1483911.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

właścicielskich i mają charakter publicznoprawny, wynikający ze specjalnego reżimu administracyjnoprawnego, jaki został nadany obwodom łowieckim. Pomimo tego, że zakwestionowane przez Trybunał Konstytucyjny przepisy utraciły moc z dniem 22 stycznia 2016 r., dopiero ustawą z dnia 22 marca 2018 r.⁵⁵ ustawodawca dostosował przepisy prawa łowieckiego do treści rzeczonego rozstrzygnięcia. Zmiana przepisów nie doprowadziła jednak do wyłączenia spod zasięgu obwodów łowieckich nieruchomości prywatnych. Ustawodawca wprowadził pewne mechanizmy zabezpieczające interesy właścicieli i użytkowników wieczystych, polegające na przyznaniu możliwości wniesienia uwag do uchwały sejmiku wojewódzkiego o podziale na obwody łowieckie oraz możliwości dochodzenia odszkodowania za szkodę poniesioną przez właściciela albo użytkownika wieczystego nieruchomości w związku z objęciem jego nieruchomości granicami obwodu łowieckiego. Wobec takiego uregulowania przedmiotowej materii trudno przyjąć, aby przedmiotem umowy dzierżawy obwodu łowieckiego mógł być fizycznie wydzielony grunt, gdyż godziłoby to w fundamentalną zasadę prawa prywatnego, wyrażoną paremią *nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habet*. Skarb Państwa nie mógłby wydzierżawić nieruchomości gruntowych kołom łowieckim, co do których nie przysługuje mu prawo własności. Pojęcia włączenia nieruchomości prywatnej do obwodu łowieckiego nie należy więc odczytywać dosłownie, lecz jako swoisty skrót myślowy wskazujący, że dana nieruchomość została objęta prawem polowania na tym obszarze⁵⁶.

W literaturze przedmiotu znana jest też koncepcja, zgodnie z którą przedmiotem umowy dzierżawy obwodu łowieckiego nie jest obwód łowiecki traktowany jako obszar powierzchni ziemi, lecz w istocie prawo do polowania lub prawo do wykonywania gospodarki łowieckiej⁵⁷. Niestety, do dziś nie udało się wypracować jednolitego stanowiska w tej sprawie⁵⁸. W tym miejscu należy zaznaczyć, że gospodarka łowiecka jest działalnością w zakresie ochrony, hodowli i pozyskiwania zwierzyny. Przyjęcie zatem, że przedmiotem umowy dzierżawy obwodu łowieckiego jest prawo do polowania, wydaje się być spłyceciem i ograniczeniem pojęcia gospodarki łowieckiej wyłącznie do aspektu pozyskiwania zwierzyny z terenów objętych obwodem łowieckim.

⁵⁵ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo łowieckie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 651).

⁵⁶ „Włączenie nieruchomości do obwodu łowieckiego” to skrót myślowy, który – aczkolwiek użyteczny – zafałszowuje kwalifikację prawną mechanizmu tworzenia obwodu łowieckiego. W rzeczywistości do obwodu łowieckiego nie jest włączana nieruchomość gruntowa, ale prawo polowania na tej nieruchomości. Zob. W. Daniłowicz, *Obwody łowieckie...*, s. 73–74.

⁵⁷ Na temat przedmiotu umowy dzierżawy obwodu łowieckiego wypowiedziała się m.in. M. Dreła, stwierdzając, że przedmiotem umowy dzierżawy obwodu łowieckiego jest właściwie prawo do polowania. W ocenie autorki prawo to polega na możliwości używania nieruchomości gruntowych przez prowadzenie polowań, a pożytki mają postać zwierzyny łownej (zob. M. Dreła, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2017, komentarz do art. 693, teza 28). J. Szachułowicz uznaje natomiast, że przedmiotem umowy dzierżawy obwodu łowieckiego jest „prawo prowadzenia gospodarki łowieckiej, w tym również prawo do polowania” (zob. J. Szachułowicz, *Problematyka prawna dzierżawy obwodów łowieckich*, „Przegląd Sądowy” 2002, nr 4, s. 50; tak też P. Nowak-Korcz, *op. cit.*, s. 95–96). A. Lichorowicz zaś stoi na stanowisku, że przedmiotem umowy o dzierżawę obwodu łowieckiego nie jest obwód łowiecki, lecz związane z danym obwodem prawo do pozyskiwania zwierzyny (zob. A. Lichorowicz, [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, Warszawa 2011, komentarz do art. 693, teza 22).

⁵⁸ W. Daniłowicz, *Obwody łowieckie...*, s. 74.

CHARAKTER PRAWNY UMOWY DZIERŻAWY OBWODU ŁOWIECKIEGO W ŚWIETLE ORZECZNICTWA

Analiza orzecznictwa ostatnich lat pozwala skonstatować, że w judykaturze – podobnie jak w piśmiennictwie – nie wypracowano spójnego i jednolitego stanowiska także w przedmiocie kwalifikacji prawnej umowy dzierżawy obwodu łowieckiego, chociaż regulacje normujące tę materię nie uległy większym przeobrażeniom od czasów obowiązywania ustawy z 1959 r.

Pod rządami ustawy z 1959 r. Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 14 września 1983 r.⁵⁹ uznał, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego jest instytucją prawa cywilnego, nie zaś prawa administracyjnego. Zdaniem Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie przepisy ustawy łowieckiej nie regulowały w sposób odrębny kwestii dzierżawy obwodów łowieckich od przepisów Kodeksu cywilnego, co w jego ocenie poczytywać należało jako tożsamość instytucji dzierżawy obwodu łowieckiego i dzierżawy normowanej przepisami Kodeksu cywilnego. Analogiczny wniosek sformułował Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do wyroku z dnia 9 lipca 1999 r.⁶⁰ Z czasem stanowisko to zostało jednak zanegowane przez Sąd Najwyższy, który w uzasadnieniu do wyroku z dnia 19 września 2002 r. uznał: „[...] umowa dzierżawy obwodu łowieckiego, mimo swej nazwy sugerującej *stricte* cywilistyczny charakter, w istocie odznacza się swoistymi cechami odróżniającymi ją od umowy dzierżawy uregulowanej w art. 693 i nast. k.c.”⁶¹.

Co interesujące, Wojewódzki Sąd Administracyjny w Lublinie w postanowieniu z dnia 3 grudnia 2009 r.⁶², powołując się na „ugruntowaną linię orzeczniczą” i przytaczając dwa rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego, tj. wyrok z dnia 19 września 2002 r. (II CKN 978/00) oraz wyrok z dnia 9 lipca 1999 r. (III CKN 98/99), sformułował kategoryczne przekonanie, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego jest umową cywilnoprawną, chociaż Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do pierwszego z wymienionych orzeczeń wyraził odmienne stanowisko, a w drugim nie zaprezentował żadnej argumentacji przemawiającej za słusnością tej tezy.

Nieco inaczej wypowiedział się Wojewódzki Sąd Administracyjny w Lublinie w uzasadnieniu do wyroku z dnia 25 lutego 2010 r.⁶³ Uznał wówczas, że cechy umowy dzierżawy obwodu łowieckiego nie pozwalają na przyjęcie tezy, iż jest ona klasyczną cywilną umową dzierżawy. Mimo że za K. Heliniak⁶⁴ przyjęto, iż umowa dzierżawy obwodu łowieckiego jest umową administracyjną należącą do prawnych środków działania administracji, to jednak w dalszej części uzasadnienia, z przyczyn zupełnie niezrozumiałych, opisując umowę dzierżawy obwodu łowieckiego, sąd posłużył się sformułowaniem

⁵⁹ Wyrok NSA z dnia 14 września 1983 r., II SA 812/83, LEX nr 1687775.

⁶⁰ Wyrok SN z dnia 9 lipca 1999 r., III CKN 98/99, LEX nr 37926.

⁶¹ Wyrok SN z dnia 19 września 2002 r., II CKN 978/00, LEX nr 56901. Zob. także: wyrok SN z dnia 9 lipca 1999 r., III CKN 98/99, LEX nr 37926; postanowienie WSA w Lublinie z dnia 3 grudnia 2009 r., II SAB/Lu 83/09, LEX nr 632395.

⁶² Postanowienie WSA w Lublinie z dnia 3 grudnia 2009 r., II SAB/Lu 83/09, LEX nr 632395.

⁶³ Wyrok WSA w Lublinie z dnia 25 lutego 2010 r., II SA/Lu 657/09, LEX nr 634475.

⁶⁴ K. Heliniak, *Administracyjnoprawne aspekty łowiectwa jako elementu ochrony przyrody*, Rzeszów–Lublin 2003, s. 208–209.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

„cywilnoprawna umowa dzierżawy”, które skądinąd znane było z wcześniejszego dorobku orzeczniczego tego sądu, choćby z uzasadnienia do wyroku z dnia 26 listopada 2009 r.⁶⁵

Zapłaty Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie uległy zmianie i w postanowieniu z dnia 6 maja 2013 r.⁶⁶ ponownie uznał, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego jest ewidentnie umową cywilnoprawną, o czym miał świadczyć fakt, że działalność Polskiego Związku Łowieckiego jest finansowana z funduszy własnych, wpisowego, zapisów i darowizn oraz dochodów z prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej, a co za tym idzie nie dysponuje majątkiem publicznym. W ocenie sądu skoro przepisy prawa łowieckiego przewidują, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego winna określać prawa i obowiązki stron, jak również wysokość czynszu za dzierżawę obwodu łowieckiego, to niewątpliwie umowa dzierżawy obwodu jest umową cywilnoprawną uregulowaną w przepisach art. 693–709 k.c.

Zgoła odmienne wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny⁶⁷, który odmówił umowie dzierżawy obwodu łowieckiego cywilnoprawnej natury i przyjął za R. Stecem⁶⁸, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego ma charakter administracyjnoprawny. U podstaw tego przekonania legł fakt, że choć analizowany stosunek prawny może zostać wykreowany wyłącznie w drodze zawarcia stosownej umowy, to jednak treść umowy dzierżawy obwodu łowieckiego nie przystaje do treści stosunku obligacyjnego powstającego na skutek zawarcia umowy dzierżawy. W ocenie Trybunału Konstytucyjnego zarówno uprawnienia, jak i obowiązki przysługujące stronom stosunku mają postać uprawnień i obowiązków publicznoprawnych, sprowadzającą się do prawa i obowiązku prowadzenia gospodarki łowieckiej.

Chociaż wydaje się, że szczegółowo uzasadnione stanowisko Trybunału Konstytucyjnego powinno spowodować ujednoczenie linii orzeczniczej, to w rzeczywistości w judykaturze w dalszym ciągu formułowane są stanowiska wyrażające przekonanie o cywilnoprawnym charakterze umowy dzierżawy obwodu łowieckiego⁶⁹.

Jak się wydaje, w orzecznictwie dominuje przekonanie, że umowa dzierżawy obwodu łowieckiego jest umową o charakterze cywilnoprawnym. Co istotne, słuszność tego poglądu jest w judykaturze dowodzona w sposób nad wyraz oszczędny. Dostrzegalny jest brak rzeczowej argumentacji, która w sposób jednoznaczny potwierdziłaby zasadność tego założenia, a ograniczenie się przez sądy do lakonicznego i mało przekonującego argumentu „ugruntowania [tej tezy] w orzecznictwie” zdaje się być wciąż niewystarczające.

BIBLIOGRAFIA

- Bielecki L., [w:] *Prawo administracyjne*, red. M. Zdyb, J. Stelmasiak, Warszawa 2016.
Boć J., Błaś A., *Umowy*, [w:] *Prawo administracyjne*, red. J. Boć, Wrocław 2010.
Czarkowska A., *Umowy adhezyjne w administracji publicznej*, [w:] *Umowy w administracji*, red. J. Boć, L. Dziewięcka-Bokun, Wrocław 2008.

⁶⁵ Wyrok SA w Lublinie z dnia 26 listopada 2009 r., III SA/Lu 340/09, LEX nr 588112.

⁶⁶ Postanowienie WSA w Lublinie z dnia 6 maja 2013 r., II SO/Lu 4/13, LEX nr 1320032.

⁶⁷ Wyrok TK z dnia 10 lipca 2014 r., P 19/13, LEX nr 1483911.

⁶⁸ R. Stec, *Uprawianie łowiectwa i prowadzenie gospodarki łowieckiej. Uwarunkowania administracyjnoprawne, cywilnoprawne i organizacyjne*, Warszawa 2012, s. 69–70.

⁶⁹ Postanowienie WSA w Olsztynie z dnia 17 października 2014 r., II SA/OI 889/14, LEX nr 1547065; postanowienie NSA z dnia 4 lutego 2015 r., II GSK 54/15, LEX nr 1657703.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

- Daniłowicz W., *Elementy publicznoprawne w prawie łowieckim*, [w:] *Prawo polowania*, Warszawa 2018.
- Daniłowicz W., *Obwody łowieckie w świetle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 10 lipca 2014 r.*, „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2016, nr 1, DOI: <https://doi.org/10.12775/PPOS.2016.004>.
- Dąbrowski M., *Pozycja prawna starosty powiatowego, czyli ustawowe mydło i powidło*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2015, nr 5, DOI: <https://doi.org/10.15804/ppk.2015.05.05>.
- Dekret z dnia 29 października 1952 r. o prawie łowieckim (Dz.U. nr 44, poz. 300 z późn. zm.).
- Drela M., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2017.
- Heliniak K., *Administracyjnoprawne aspekty łowiectwa jako elementu ochrony przyrody*, Rzeszów–Lublin 2003.
- Jaworska-Dębska B., *Umowy we współczesnej administracji*, [w:] *Umowy w administracji*, red. J. Boć, L. Dziewięcka-Bokun, Wrocław 2008.
- Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2013.
- Krogólski S., *Pół wieku. Zarys działalności Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego 1876–1926*, Lwów 1929.
- Leksykon prawa cywilnego – część ogólna. 100 podstawowych haseł*, red. E. Bagińska, Warszawa 2011.
- Leśniak M., *Normatywne wzorce umów spółek handlowych w prawie polskim*, Warszawa 2017.
- Lichorowicz A., [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 8: *Prawo zobowiązań – część szczegółowa*, red. J. Panowicz-Lipska, Warszawa 2011.
- „Łowiec Polski: Organ Polskiego Związku Łowieckiego” 1927, nr 30.
- „Łowiec Polski: Organ Polskiego Związku Łowieckiego” 1952, nr 12.
- „Łowiec Polski: Organ Polskiego Związku Łowieckiego” 1959, nr 13.
- „Łowiec Polski. Organ Centralnego Związku Polskich Stowarzyszeń Łowieckich” 1924, nr 1.
- „Łowiectwo Polskie: organ Towarzystwa w Poznaniu i Polskiego Związku Myśliwych na wszystkie byłe zabory” 1921, nr 1.
- „Łowiectwo Polskie: organ Towarzystwa w Poznaniu i Polskiego Związku Myśliwych na wszystkie byłe zabory” 1921, nr 3.
- Mańskowski T., *Prawo łowieckie w Polsce w wiekach średnich*, „Przewodnik Naukowy i Literacki” 1904.
- Michalska-Badziak R., *Pojęcie, cechy i rodzaje organów administracji publicznej, władza i urząd*, [w:] *Prawo administracyjne. Pojęcia, instytucje, zasady w teorii i orzecznictwie*, red. M. Stahl, Warszawa 2016.
- Niemczuk P., *Pozycja ustrojowo-prawna starosty*, „Administracja: Teoria, Dydaktyka, Praktyka” 2011, nr 1.
- Nowak-Korcz P., *Dzierżawa obwodu łowieckiego w aspekcie translatoologicznym*, „Comparative Legilinguistics” 2014, nr 17, DOI: <https://doi.org/10.14746/cl.2014.17.6>.
- Ochendowski E., *Prawo administracyjne. Część ogólna*, Toruń 2018.
- Opinia Ministerstwa Środowiska Departament Leśnictwa z dnia 26 stycznia 2010 r., nr DL.gł.-024-7/4335/10/PJ, www.piotrkow.pzlow.pl/do_pobrania/wyjasnienie_ministra.pdf [dostęp: 10.10.2019].
- Paczuski R., *Prawo ochrony środowiska*, Bydgoszcz 1996.
- Postanowienie NSA z dnia 4 lutego 2015 r., II GSK 54/15, LEX nr 1657703.
- Postanowienie WSA w Lublinie z dnia 3 grudnia 2009 r., II SAB/Lu 83/09, LEX nr 632395.
- Postanowienie WSA w Lublinie z dnia 6 maja 2013 r., II SO/Lu 4/13, LEX nr 1320032.
- Postanowienie WSA w Olsztynie z dnia 17 października 2014 r., II SA/OI 889/14, LEX nr 1547065.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2011.
- Rakoczy B., Stec R., Woźniak A., *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. o prawie łowieckim (Dz.U. 1927, nr 110, poz. 934 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 26 października 2018 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania czynszu dzierżawnego oraz udziału dzierżawców obwodów łowieckich w kosztach ochrony lasu przed zwierzyną (Dz.U. poz. 2085).
- Rządowy projekt ustawy z dnia 14 grudnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia zwalczania chorób zakaźnych zwierząt, Druk nr 2114, www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2114 [dostęp: 10.10.2019].
- Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo łowieckie oraz zmieniającej ustawę o zmianie ustawy – Prawo łowieckie z dnia 15 listopada 2016 r., Druk nr 1042, www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1042 [dostęp: 10.10.2019].
- Samsonowicz A., *Uwagi o regale w Polsce Piastowskiej (na przykładzie regale łowieckiego i rybackiego)*, „Kwartalnik Historyczny” 1994, nr 4.
- Skocka J., Szczepański J., *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 1998.
- Skowrońska-Bocian E., *Prawo cywilne. Część ogólna. Zarys wykładu*, Warszawa 2005.
- Stanowisko Zarządu Głównego Polskiego Związku Łowieckiego z dnia 30 stycznia 2018 r., www.pzlow.pl/index.php/aktualnosci/233-stanowisko-zarzadu-glownego-polskiego-zwiazku-łowieckiego [dostęp: 10.10.2019].
- Stec R., *Uprawianie łowiectwa i prowadzenie gospodarki łowieckiej. Uwarunkowania administracyjnoprawne, cywilnoprawne i organizacyjne*, Warszawa 2012.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

- Stefańska E., *Umowy zawierane w sferze administracji publicznej – wybrane zagadnienia*, [w:] *Umowy w administracji*, red. J. Boć, L. Dziewięcka-Bokun, Wrocław 2008.
- Suchoń A., [w:] *Kodeks cywilny, t. 3: Komentarz do art. 627–1088*, red. M. Gutowski, Warszawa 2019.
- Szachułowicz J., *Problematyka prawna dzierżawy obwodów łowieckich*, „Przeгляд Sądowy” 2002, nr 4.
- Szereniawski J., Waszkiewicz R., *Umowy zawierane przez organy administracji jako prawne formy ochrony zabytków. Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Ochendowskiego*, Toruń 1999.
- Trzaskowski R., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz, t. 3: Zobowiązania. Część ogólna*, red. J. Gudowski, Warszawa 2018.
- Ustawa z dnia 17 czerwca 1959 r. o hodowli, ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim (Dz.U. 1973, nr 33, poz. 197 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2018, poz. 1025 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz.U. 2018, poz. 2033 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia zwalczania chorób zakaźnych zwierząt (Dz.U. 2018, poz. 50).
- Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o zmianie ustawy – Prawo łowieckie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 651).
- Volumina Legum*, t. 8, Petersburg 1960.
- Waingertner B., *Polowania w Polsce Jagiellonów. Z dziejów łowieckiego i dworskiego obyczaju*, „Przeгляд Nauk Historycznych” 2004, nr 2.
- Wyrok NSA z dnia 14 września 1983 r., II SA 812/83, LEX nr 1687775.
- Wyrok SA w Lublinie z dnia 26 listopada 2009 r., III SA/Lu 340/09, LEX nr 588112.
- Wyrok SN z dnia 9 lipca 1999 r., III CKN 98/99, LEX nr 37926.
- Wyrok SN z dnia 19 września 2002 r., II CKN 978/00, LEX nr 56901.
- Wyrok TK z dnia 26 października 1999 r., K 12/99, LEX nr 38261.
- Wyrok TK z dnia 10 lipca 2014 r., P 19/13, LEX nr 1483911.
- Wyrok WSA w Lublinie z dnia 25 lutego 2010 r., II SA/Lu 657/09, LEX nr 634475.
- Zagrobelny K., [w:] *Zarys prawa cywilnego*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2018.
- Zimmerman J., *Prawo administracyjne*, Warszawa 2018.
- Żuławska C., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz, t. 3, cz. 1: Zobowiązania*, red. J. Gudowski, Warszawa 2013.